

GOSPODARSKI RAST I POLJOPRIVREDA

Kolačko, Iva

Undergraduate thesis / Završni rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Economics in Osijek / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Ekonomski fakultet u Osijeku**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:145:187197>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-13**

Repository / Repozitorij:

[EFOS REPOSITORY - Repository of the Faculty of Economics in Osijek](#)

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Ekonomski fakultet u Osijeku

Preddiplomski studij, smjer Menadžment

Iva Kolačko

GOSPODARSKI RAST I POLJOPRIVREDA

Završni rad

Osijek, 2022.

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Ekonomski fakultet u Osijeku

Preddiplomski studij, smjer Menadžment

Iva Kolačko

GOSPODARSKI RAST I POLJOPRIVREDA

Završni rad

Kolegij: Agrarna ekonomija

JMBAG: 0010228842

e-mail: ivakolacko22@gmail.com

Mentor: Prof.dr.sc. Zdravko Tolušić

Osijek, 2022.

Josip Juraj Strossmayer University of Osijek
Faculty of Economics in Osijek
Undergraduate Study of Management

Iva Kolačko

ECONOMIC GROWTH AND AGRICULTURE

Final paper

Osijek, 2022.

IZJAVA
O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI,
PRAVU PRIJENOSA INTELEKTUALNOG VLASNIŠTVA,
SUGLASNOSTI ZA OBJAVU U INSTITUCIJSKIM REPOZITORIJIMA
I ISTOVJETNOSTI DIGITALNE I TISKANE VERZIJE RADA

1. Kojom izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da je završni rad isključivo rezultat osobnoga rada koji se temelji na mojim istraživanjima i oslanja se na objavljenu literaturu. Potvrđujem poštivanje nepovredivosti autorstva te točno citiranje radova drugih autora i referiranje na njih.
2. Kojom izjavljujem da je Ekonomski fakultet u Osijeku, bez naknade u vremenski i teritorijalno neograničenom opsegu, nositelj svih prava intelektualnoga vlasništva u odnosu na navedeni rad pod licencom *Creative Commons Imenovanje – Nekomercijalno – Dijeli pod istim uvjetima 3.0 Hrvatska*.
3. Kojom izjavljujem da sam suglasan/suglasna da se trajno pohrani i objavi moj rad u institucijskom digitalnom repozitoriju Ekonomskoga fakulteta u Osijeku, repozitoriju Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku te javno dostupnom repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju, NN br. 123/03, 198/03, 105/04, 174/04, 02/07, 46/07, 45/09, 63/11, 94/13, 139/13, 101/14, 60/15).
4. Izjavljujem da sam autor/autorica predanog rada i da je sadržaj predane elektroničke datoteke u potpunosti istovjetan sa dovršenom tiskanom verzijom rada predanom u svrhu obrane istog.

Ime i prezime studenta/studentice: Iva Kolačko

JMBAG: 0010228842

OIB: 85486733257

e-mail za kontakt: ivakolacko22@gmail.com

Naziv studija: Preddiplomski studij, smjer Menadžment

Naslov rada: Gospodarski rast i poljoprivreda

Mentor/mentorica rada: Prof.dr.sc. Zdravko Tolušić

U Osijeku, srpanj 2022. godine

Potpis Iva Kolačko

SAŽETAK

U radu su definirana glavna obilježja i značaj poljoprivrede, stanje i uspješnost poljoprivredne proizvodnje u Republici Hrvatskoj koja ima vrlo povoljne prirodne uvjete i geografska područja za ostvarivanje što kvalitetnije poljoprivredne proizvodnje. Opisuje se tijek razvoja poljoprivrede kroz povijest te uvođenjem novih tehnika i tehnologija razvijaju se nova sredstva obradbe zemljišta i gnojidbe. Potrebno je riješiti pojedine probleme s kojima se susreću ruralni prostori, a to su uglavnom migracije stanovništva i zastupljenost prostora sa stanovnicima starije dobi. Objašnjenja je i važnost ratarske proizvodnje u RH koja je ujedno jedna od najzastupljenijih grana, a plodna zemljišta i klimatski uvjeti pogoduju uspješnoj proizvodnji ratarskih kultura poput kukuruza, pšenice, suncokreta, soje, uljane repice i šećerne repe. Opstanak obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava od velike je važnosti, a za postizanje što boljeg efekta unutar poljoprivrede potrebno je motivirati što veći broj mladih ljudi na bavljenje poljoprivrednom proizvodnjom. Svaka zemlja mora voditi računa o održavanju stabilnog gospodarskog rasta koji im omogućava bolji životni standard, a pojedinim aktivnostima kao što su povećanje izvoza i jačanje I&R dolazi do poboljšane konkurentnosti unutar zemalja. Kroz rad analizirano je stanje BDP-a u europodručju u 2020. godini koja je obilježena godinom pandemije COVID-19. Zbog raznovrsnih ograničenja u protocima roba, usluga i ljudi došlo je do snažnog utjecaja na gospodarsku aktivnost. Stoga, mnoge su zemlje unatoč nepovoljnoj situaciji nastojale spriječiti i ublažiti negativni utjecaj na gospodarske aktivnosti.

Ključne riječi: poljoprivreda, gospodarski rast, zemljište, ruralna područja, OPG

ABSTRACT

The paper defines the main features and importance of agriculture, the state and success of agricultural production in the Republic of Croatia, which has very favorable natural conditions and geographical areas for achieving the highest quality agricultural production. The course of agricultural development throughout history is described, and with the introduction of new techniques and technologies, new means of land cultivation and fertilization are developed. It is necessary to solve certain problems faced by rural areas, which are mainly population migrations and the representation of areas with elderly residents. The importance of agricultural production in the Republic of Croatia is also explained, which is also one of the most represented branches, and the fertile lands and climatic conditions favor the successful production of agricultural crops such as corn, wheat, sunflower, soy, rapeseed and sugar beet. The survival of family farms is of great importance, and in order to achieve the best possible effect within agriculture, it is necessary to motivate as many young people as possible to engage in agricultural production. Each country must take care of maintaining stable economic growth that enables them to have a better standard of living, and certain activities such as increasing exports and strengthening R&D lead to improved competitiveness within countries. The paper analyzed the state of GDP in the euro area in 2020, which was marked by the year of the COVID-19 pandemic. Due to various restrictions in the flow of goods, services and people, there was a strong impact on economic activity. Therefore, despite the unfavorable situation, many countries tried to prevent and mitigate the negative impact on economic activities.

Keywords: agriculture, economic growth, land, rural areas, family farm

Sadržaj

1. Uvod	1
2. Metodologija rada.....	2
3. Poljoprivreda.....	3
3.1. Povijesni razvoj poljoprivrede.....	3
3.2. Zadaće poljoprivrede	6
4. Uspješnost poljoprivredne proizvodnje u Republici Hrvatskoj	8
4.1. Konvencionalna poljoprivredna proizvodnja.....	9
4.2. Ekološka poljoprivredna proizvodnja	9
4.3. Poljoprivredno-prehrambena proizvodnja u 2020.	10
4.4. Ruralni prostori i potencijalne prepreke pri razvoju.....	11
4.5. Najzastupljenije ratarske kulture	13
5. Općenito o obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima (OPG)	14
5.1. Razvoj obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava (OPG-a) u Republici Hrvatskoj	14
5.2. Razvoj poljoprivrednog zemljišta u Republici Hrvatskoj.....	16
5.2.1. Zakon o poljoprivrednom zemljištu.....	17
5.2.2. Cijene poljoprivrednih zemljišta	17
6. Gospodarski rast	19
6.1. Stanje BDP-a u europodručju u 2020. godini.....	19
7. Rasprava	23
8. Zaključak.....	25
Literatura	27
Popis slika	30
Popis tablica	31

1. Uvod

Najvažnija je zadaća poljoprivrede prvenstveno prehraniti stanovništvo, a prehrana ljudi isključivo je ovisna o optimalnoj proizvodnji poljoprivrednih proizvoda kako bi se zadovoljile osnovne potrebe ljudi. U poljoprivredi se dugi niz godina nije vidio znatni napredak, no to se sve mijena uoči napretka znanosti i njezinih postignuća te dolazi do razno većih mogućnosti kao i znatnog olakšavanja rada sadašnjeg i budućeg poljoprivrednika. Današnji poljoprivrednici posjeduju usavršene strojeve i druga mehanička sredstva sa raznim priključnim oruđima, a to im sve olakšava daljnji rad u tijeku proizvodnje. Poljoprivredni proizvođači proizvodnjom poljoprivrednih proizvoda osiguravaju i omogućavaju zadovoljavanje osnovnih fizioloških potreba čovjeka. Prvenstveno se bave ishranom čovjeka, a to je ujedno jedan od razloga zašto poljoprivredni proizvođači moraju težiti zadovoljavanju određenih standarda. Gospodarskim rastom omogućava se što bolja razina i kvaliteta zadovoljavanja potreba za hranom, a ujedno je i cilj generirati veću stopu rasta i omogućiti kvalitetniji životni standard. Poljoprivreda je danas među najvećim poslodavcima na svijetu koji osigurava rast BDP-a i uzrokuje dvostruko smanjenje siromaštva. Republika Hrvatska ima dosta visok, ali izrazito neiskorišten potencijal za poljoprivredu zbog prilično niskih prinosa koji još uvijek zaostaju za drugim članicama EU-a. Poljoprivreda i proizvodnja hrane su od velike važnosti za Republiku Hrvatsku, a jedan od glavnih ciljeva poljoprivredne politike je povećati domaću opskrbu visokokvalitetnim proizvodima sa realnim cijenama. Novi načini proizvodnje poljoprivrednih i drugih proizvoda mijenjaju način života, mišljenja i ponašanja u ruralnim sredinama. Dolazi do brojnije deagrarizacije jer sve veći broj ljudi odlazi živjeti u gradove, a tim činom smanjuje se društvena kontrola ponašanja na selu. Javlja se mnogi problemi u ruralnim sredinama, a jedan od njih je prevladavanje starije dobi u poljoprivrednoj proizvodnji. Republika Hrvatska posjeduje razne pogodne uvjete za razvoj poljoprivrede, ali postoje veliki problemi rasprostranjenosti poljoprivrede unutar RH. Stoga, potrebno je iskoristiti potencijale i ostvariti znatno djelotvorniju i konkurentniju poljoprivrednu proizvodnju. Kada bi se ostvarila razvijenija poljoprivreda tada bi došlo i do razvijanja ostalih grana gospodarstva kao što su ribarstvo i šumarstvo.

2. Metodologija rada

Predmet ovoga rada je definiranje i opisivanje gospodarskog rasta i poljoprivrede. Opisat će se povijesni razvoj poljoprivrede, pojasniti važnost zadaća poljoprivrede i opisati stanje hrvatske poljoprivredne proizvodnje. Ruralni razvoj doprinosi unaprjeđenju ruralnog gospodarstvo kao i cjelokupnom razvoju Republike Hrvatske, ali i važnost opstanka i daljnjeg širenja obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava. Ukazati će se na značajnu ulogu gospodarske politike koja nastoji povećati razinu i kvalitetu zadovoljavanja potreba za hranom, ali i ostalih potreba koje su ovisne o raspodjeli dohotka.

Potrebno je istražiti glavne značajke poljoprivrede i značaj njezinog razvoja u ruralnim sredinama te proučiti rasprostranjenost obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava u ruralnim sredinama. Kao i važnost održavanja stabilnog gospodarskog rasta unutar zemalja te raznim aktivnostima potaknuti daljnje napredovanje za što bolji i kvalitetniji životni standard.

Za pisanje završnog rada upotrebljavani su sekundarni izvori kao što su knjige, znanstveni i stručni časopisi te razni internet izvori kao i statistički podaci sa službenih stranica Ministarstva Republike Hrvatske i Europske središnje banke...

Rad se sastoji od osam poglavlja. U prvom i drugom poglavlju opisani su uvod i metodologija rada, dok je u trećem poglavlju definirana poljoprivreda, njezine zadaće i značajke. U četvrtom poglavlju objašnjena je uspješnost i važnost poljoprivredne proizvodnje u Republici Hrvatskoj te ruralnih sredina i potencijalnih prepreka koje stoje na putu pri razvoju. Peto poglavlje definira obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo (OPG), dok je u šestom poglavlju opisan gospodarski rast i komponente koje utječu na stabilnost i održivost gospodarskih aktivnosti unutar pojedine zemlje. U sedmom poglavlju raspravlja se o stečenim znanjima kojima se došlo tijekom pisanja ovog završnog rada, dok se u završnom tj. osmom poglavlju navode dobiveni zaključci na temelju stečenog.

3. Poljoprivreda

Poljoprivreda se najjednostavnije može definirati kao gospodarska djelatnost u sklopu koje se uzgajaju biljke i životinje u svrhu proizvodnje proizvoda s time da se zadovoljavaju prehrambene potrebe stanovništva (Grahovac, 2005:21).

Najvažnija je zadaća poljoprivrede prvenstveno prehraniti stanovništvo, stoga potrebno je proizvoditi dostatnu količinu proizvoda za zadovoljavanje osnovnih potreba ljudi. Za obavljanje poljoprivredne djelatnosti poljoprivrednicima su potrebni različiti strojevi, energenti, materijali, objekti i ostalo. Skup aktivnosti vezane su uz poljoprivredu, primjerice u pripremi, prijevozu i čuvanju hrane, preradi i pakiranju hrane, a predstavljaju ključne elemente razvoja ruralnog prostora koje su važne za budući održivi i ekološki razvoj (Eurokonzalting, n.d.).

Ciljevi poljoprivredne politike jesu (Prema Zakonu o poljoprivredi, članak 4.):

1. prehrambena sigurnost stanovništva koja se podmiruje u što većoj mjeri domaćim konkurentnim poljoprivrednim proizvodima,
2. promicanje učinkovitosti proizvodnje i tržišta u poljoprivredi radi jačanja konkurentnosti na domaćem i svjetskom tržištu,
3. omogućavanje primjerenoga životnog standarda u ruralnim područjima i pridonosenje stabilnosti poljoprivrednog dohotka,
4. omogućavanje potrošačima pristupa odgovarajućoj i stabilnoj ponudi hrane sukladno njihovim zahtjevima, poglavito glede cijene i kakvoće hrane te sigurnosti prehrane,
5. čuvanje prirodnih resursa promicanjem održive, poglavito ekološke poljoprivrede i
6. očuvanje i napredak ruralnih područja i ruralnih vrijednosti.

Navedeni ciljevi predstavljaju dugoročne ciljeve koji bi se trebali ostvariti zajedničkom agrarnom politikom, no empirijskim podacima zaključuje se kako još uvijek ciljevi nisu ostvareni te ih je potrebo realizirati (Čavrak, 2003).

3.1. Povijesni razvoj poljoprivrede

Poljoprivreda se tijekom povijesnog razvoja razvijala od tradicionalne, nerazvijene proizvodne aktivnosti u suvremeni, mnogo razvijeniji sektor ukupnog gospodarstva. U drugom pretpovijesnom razvoju ljudski je rod skupljao plodove divljih biljaka i bavio se uglavnom lovom životinja. "Skupljačko doba" dominira u razdoblju prije Krista, tj. od 15. do 9. tisućljeća

prije Krista, a nekadašnje održanje ljudske zajednice ovisilo je o promjenjivim prirodnim uvjetima, prilagodbi i sposobnosti čovjeka. Zbog teškog načina života dolazi do sve većeg olakšavanja svakodnevnih potreba čovjeka tako što se najprije pripitomljuju životinje i potiče njihovo daljnje uzgajanje. Ljudi su počeli uzgajati pojedine biljke koje bi mogle zadovoljiti njihove potrebe za hranom i zbog toga dolazi do što većeg razvoja ratarstva. U nekadašnjem ratarstvu korištena je motika kao najvažnije sredstvo pa se to vrijeme može označiti “motičarsko ratarstvo“. Pridavanjem sve veće važnosti stočarstvu, ali i ratarstvu pojavljuju se prva stalna naselja i gradovi koji predstavljaju središte razvoja obrta, trgovine, znanosti, kulture i umjetnosti, odnosno potiče se sve više materijalni i duhovni napredak. Ljudi su uzgajanjem životinja i biljaka postajali sve bolji proizvođači te su najprije proizvodili stočne i biljne proizvode prvenstveno za vlastite potrebe, no to se kasnije sve mijenja. Napredak se dugi niz godina, odnosno tisućljećima nije znatno promijenio jer se na isti način i jednakim sredstvima obrađivala zemlja kao i uzgajalo bilje. No, uoči razvoja znanosti i njezinih postignuća dolazi do stvaranja pretpostavki za što brži napredak u proizvodnim sredstvima i proizvodnim postupcima. Najveći val upotrebe nove tehnike i tehnologije započinje krajem 19. i početkom 20. stoljeća kada su u poljoprivrednu proizvodnju uvedena nova sredstva obradbe zemljišta i gnojidbe, ali i produktivnije sorte biljaka i pasmine stoke (Grahovac, 2005:9-20).

Razvoj znanosti u poljoprivrednoj proizvodnji može se razvrstati u nekoliko skupina, a jedna od njih je mehanizacija. Mehanizacija predstavlja proces uvođenja pogonskih strojeva i drugih mehaničkih sredstava u poljoprivredu koji znatno olakšavaju rad poljoprivrednika. Prvi motorni, samohodni plugovi pojavljuju se 1907. godine te od toga prolazi desetak godina, a nakon toga pojavljuju se prvi benzinski, a ubrzo nakon toga i dizelski traktori. Traktori su kao pogonski strojevi mogli obrađivati zemljište, obavljati sjetvu, kosidbu i unutarnji i vanjski transport (Grahovac, 2005:16-17). Poljoprivredna mehanizacija zahtijeva složeno održavanje od pojedinaca, a kao osnovni čimbenik utječe na duži vijek trajanja i ispravno djelovanje tijekom eksploatacije. Pri proizvodnji strojevi i oruđa izloženi su različitim unutarnjim i vanjskim učincima, stoga potrebno ih je na što bolji način zaštititi. U periodu kada se ne koriste trebalo bi ih se spremati na odgovarajući način kako bi se mogli što lakše i što prije pustiti u rad (Ministarstvo poljoprivrede, 2013).

Slika 1. Poljoprivredna mehanizacija

Izvor: Gospodarski list (2018). Poljoprivredna mehanizacija-rast i razvoj. Dostupno na: <https://gospodarski.hr/rubrike/mehanizacija/prilog-broja-razvoj-poljoprivredne-mehanizacije/>

Slika 1. prikazuje napredak pogonskih strojeva i drugih mehaničkih strojeva u poljoprivredi. Unapređivanje strojeva i ostalih pomagala omogućuju postizanje visoke produktivnosti rada ljudi kao i proizvodnje po jedinici kapaciteta uz minimiziranje jediničnih troškova proizvodnje. Poljoprivredna mehanizacija sastoji se od mnogobrojnih strojeva, oruđa i aparata, a u današnje vrijeme dolazi do neprestanog napretka u tehničkom i tehnološkom smislu uz postizanje visokih cijena koštanja. Za to prvenstveno je zaslužan čovjek koji rukuje strojem, stoga on mora biti educiran za rad sa skupom i kvalitetnom poljoprivrednom mehanizacijom. Od educiranog proizvođača očekuje se da obavlja posao sa velikom odgovornošću, a rezultat toga biti će veća proizvodnost, no i što veći profit (Ministarstvo poljoprivrede, 2013).

Kemizacija predstavlja proces primjene industrijskih proizvedenih kemijskih sredstava u poljoprivredi (mineralnih gnojiva i sredstava za zaštitu bilja). Prvenstveno je potrebno stvoriti neophodne pretpostavke u području znanosti o ishrani i zaštiti bilja te industrijske proizvodnje kemijskih sredstava. Kemijska sredstva za zaštitu bilja ili pesticidi upotrebljavali su se prije tri tisuće godina, a sumpor se tada rabio kao sredstvo protiv biljnih bolesti. Od 18. stoljeća osim sumpora, počeli su se primjenjivati i industrijski proizvedeni fungicidi (Grahovac, 2005:17).

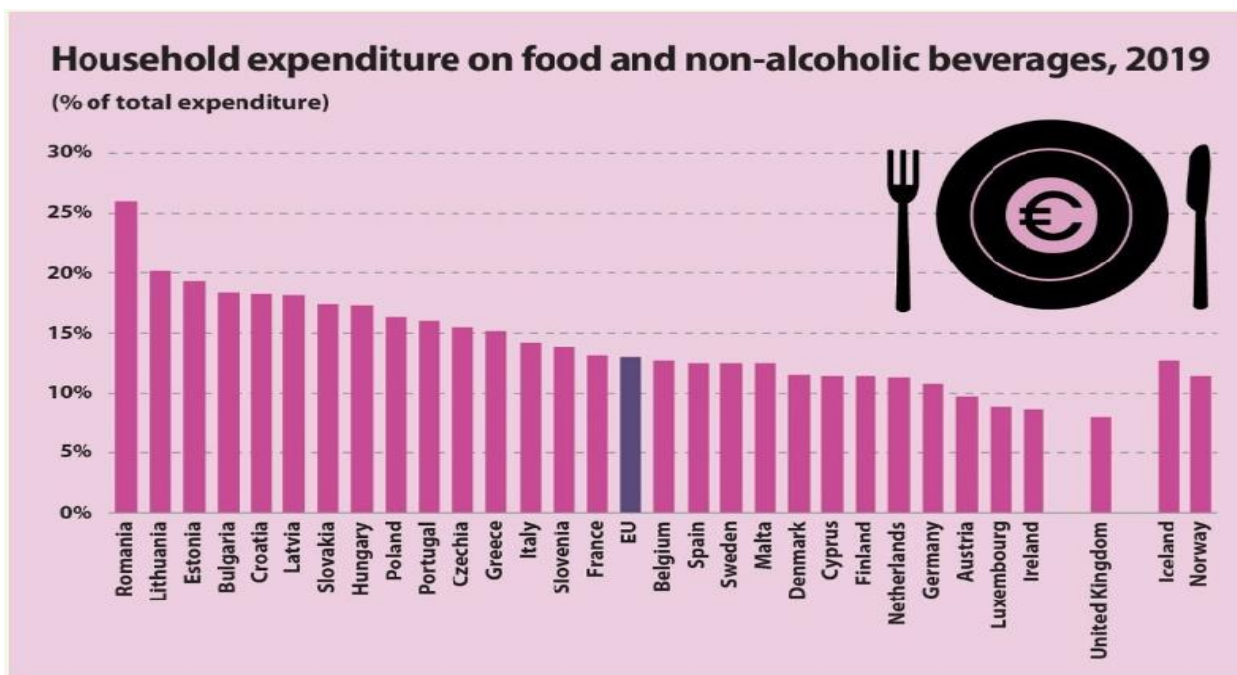
U procesu gnojidbe mineralnim gnojivima čovjekov je zadatak pobrinuti se o tlu i što više sačuvati od zagađenja pravilnom primjenom mineralnih gnojiva i proizvesti zdravstveno ispravnu i sigurnu hranu. Prije tog čina potrebno je pridržavati se ponekih pravila, a neki od

njih su pravilan izvor hranjiva, prava količina hranjiva, pravo vrijeme primjene i pravi način primjene. Ukoliko je provedena pravilna primjena mineralnih gnojiva ono će omogućiti biljci da u najvećoj mjeri iskoristi svoj genetski potencijal, uvjete tla i okoline i time postigne visoke i kvalitetne prinose (Agroklub, 2016). Gnojiva predstavljaju tvari anorganskog ili organskog podrijetla koje biljkama dodajemo posredno u tlo ili izravno (folijarno), a cilj je opskrbljivanje biljke neophodnim hranivima. Za optimalnu opskrbljenost biljke hranivima primjenjuju se gnojiva i poboljšivači, stoga potrebno je voditi računa o velikom broju činitelja koji utječu na količinu, topivost i dinamiku raspoloživosti hraniva. Gnojiva su uglavnom proizvedena ili sintetizirana umjetnim putem, a ujedno je i značajna grupa gnojiva nastala prirodnim geološkim procesima ili kruženjem tvari u biosferi (Lončarić, 2015:28).

3.2. Zadaće poljoprivrede

Poljoprivreda kao strateška djelatnost svojom gospodarskom, ekološkom i socijalnom ulogom pridonosi održivom razvoju Republike Hrvatske. Poljoprivreda ima tri temeljne zadaće, a prva i najvažnija zadaća je prehraniti domaće stanovništvo i osigurati dostatnu količinu prehrambenih proizvoda. Odnosno, poljoprivreda bi trebala zadovoljiti prehrambene potrebe stanovništva sa što boljom količinom, strukturom i kvalitetom proizvoda, a sve to uz niže ukupne troškove proizvodnje. Druga je zadaća poljoprivrede opskrbiti industriju sirovinama poljoprivrednog proizvoda. Tijekom posljednjih nekoliko desetljeća izgrađeni su novi kapaciteti i modernizirani dosadašnji. Dolazi do trajnog uvoza velike količine prirodnih tekstilnih vlakana, kože, uljarica i drugih proizvoda. Treća je zadaća poljoprivrede ostvariti što veću vrijednost izvoza poljoprivrednih proizvoda, odnosno svaka zemlja nastoji povećati izvoz poljoprivrednih proizvoda. Svaka zemlja nastoji biti što konkurentnija u odnosu na druge te je nerazvijenim zemljama potrebno dinamiziranje deviznog priljeva od izvoza poljoprivrednih proizvoda financiraju uvoz industrijskih postrojenja i tehnologije (Grahovac, 2005:92).

U svom radu Grahovac (2005:95) tvrdi kako osim navedenih tri temeljnih zadaća poljoprivrede, poljoprivreda znatno doprinosi razvoju nepoljoprivrednog sektora kao i tržištu industrijskih proizvoda. Ono pogoduje sve većoj prometnoj djelatnosti, odnosno pružaju se prijevozi sve većih količina poljoprivrednih proizvoda, reprodukcijских materijala i gotovih proizvoda povezanih s poljoprivredom. Poljoprivredni proizvodi i proizvodi za poljoprivredu su veoma važni predmeti poslovanja trgovine i stvara se sve veći ekonomski interes nepoljoprivrednog sektora za uspješniji razvoj poljoprivrede. Poljoprivreda predstavlja rezervoar radne snage koje su potrebne za razvoj nepoljoprivrednih djelatnosti.

Slika 2. Potrošnja kućanstva na hranu i bezalkoholna pića, 2019.

Izvor: Agroklub (2021). Koliko europska domaćinstva troše na hranu? Dostupno na: <https://www.agroklub.com/prehrambena-industrija/koliko-europska-domacinstva-trose-na-hranu/65334/>

Slika 2. prikazuje udio izdataka za hranu i bezalkoholna pića 2019. godine, u Hrvatskoj ono iznosi 18,3%, dok u EU iznosi 13% od ukupnih izdataka. Najmanji iznos zabilježen je u Irskoj, Luksemburgu i Austriji. Prema službenim podacima Eurostata u 2019. godini kućanstva u EU potrošila su iznad 956 milijardi eura na hranu i bezalkoholna pića. Hrvatska se nalazi blizu vrha ljestvice, odnosno zauzima 5. mjesto po pitanju potrošnje hrane i bezalkoholnih pića. Na vodećem mjestu nalazi se Rumunjska kojoj kućanstva troše oko četvrtine ukupnih izdataka za potrošnju na hranu i bezalkoholna pića s 26%, a slijede ju domaćinstva iz Litve s 20,2% i Estonije s 19,3%. Hrvatska ima veliki udio ukupnih izdataka na hranu i bezalkoholna pića s 18,3%. Dok tri države članice bilježe pad udio izdataka za hranu i bezalkoholna pića od 10%, a to su Irska s 8,6%, Luksemburg s 8,9% i Austrija s 9,7% (Agroklub, 2021).

Potrošnja i ponašanje potrošača predstavljaju vrlo složenu društveno ekonomsku pojavu, a ujedno i predmet proučavanja mnogih znanstvenih disciplina kao što su: sociologija, demografija, politologija i druge znanosti. Istraživanje potrošnje je od velikog značaja jer ono omogućava nositeljima gospodarske politike predviđanja budućih tokova kao i usmjeravanje potrošnje u željenom smjeru (Dobša, Bojanić-Glavica, Kero, 2000).

4. Uspješnost poljoprivredne proizvodnje u Republici Hrvatskoj

Republika Hrvatska ima povoljne prirodne uvjete te su za ostvarivanje uspješne poljoprivrede vrlo važni prirodni uvjeti: klima, tlo i voda. Uspješna poljoprivreda ostvariti će se povoljnom klimom, pogodnim tlom i određenom količinom vode zadovoljavajuće kakvoće. Za uzgoj bilja najznačajniji su: toplina, svjetlost i zrak, a te klimatske čimbenike osigurava priroda na koje čovjek ne može utjecati (Tomić, 2020).

Republika Hrvatska ima veliku količinu potencijalnih površina s povoljnim tlom za uspješnu poljoprivrednu proizvodnju te prema objavljenim rezultatima ukupna poljoprivredna površina iznosi 2,638.044 ha, dok se prema Statističkom ljetopisu (2017.) koristi samo 1,564.019 ha, a ostale površine u iznosu od 603.061 ha, ne koriste se i već su duži period zapuštene (Tomić, 2020).

Unatoč tome što je Republika Hrvatska razmjerno mala zemlja, ona posjeduje pogodna geografska područja i klimatske uvjete koje joj omogućavaju proizvodnju širokog asortimana poljoprivredno-prehrambenih proizvoda od ratarskih i stočarskih proizvoda, industrijskog bilja, vinograda te kontinentalnog i mediteranskog voća i povrća (Tolušić, 2012:47).

Dugi niz godina ulaže se u poljoprivredu raznolikim potporama te je u razdoblju od 2000. do 2010. godine u poljoprivredu uloženo oko 24 milijarde kuna samo državnim potporama. U 2010. uloženo je 2,56 milijardi kuna i nakon toga ulaganja rastu i Hrvatska u 2017., u obliku državnih potpora u poljoprivredu ulaže 3,86 milijardi kuna (Tomić, 2018). Republika Hrvatska je članstvom u Europskoj uniji (od 2013.) ostvarivala državne potpore u poljoprivredi putem principa Zajedničke poljoprivredne politike Europske unije (ZPP), ali i dobivanjem raznih potpora od županija, gradova i općina (Tomić, 2020).

Pristupanjem europskim i svjetskim integracijama poljoprivredna proizvodnja suočena je s konkurencijom razvijenih zemalja čiji proizvodi imaju niže cijene, a razlozi tomu su bolje iskorištavanje prirodnih komparativnih prednosti, veća proizvodnost i učestalije i veće državne potpore. Zbog široke otvorenosti tržišta poljoprivredno-prehrambenih proizvoda ono se suočava s nelojalnom konkurencijom te je to jedan od razloga zašto su proizvodi niže i sumnjive kvalitete (Tolušić, 2012).

Jedan od najvećih problema neuspješnosti hrvatske poljoprivredne proizvodnje je usitnjenost zemljišta (70% poljoprivrednika obrađuje manje od 5 ha poljoprivrednog zemljišta), a proizvodi su uglavnom niske vrijednosti te učestalije sudjelovanje u kratkim vrijednosnim

lancima. Stoga, nužno je povećanje razine udruživanja poljoprivrednih proizvođača koje bi moglo potaknuti ulaganja u izgradnju kapaciteta za skladištenje i pakiranje proizvoda. Dokazano je kako poljoprivrednici ostvaraju najveću tehničku učinkovitost ukoliko primaju potpore iz Programa ruralnog razvoja koji su usmjereni na investicije što dovodi do unaprjeđenja tehnologije poslovanja i poboljšanja ekonomskih rezultata (Ministarstvo poljoprivrede, 2022).

„Poljoprivredno-prehrambena proizvodnja može se definirati kao gospodarska djelatnost čiji je cilj uzgajanje biljaka i životinja i njihova prerada namijenjena zadovoljavanju prehrambenih potreba pučanstva“ (Tolušić, 2012:47). Poljoprivredno-prehrambenom proizvodnjom doprinosi se boljem razvitku Republike Hrvatske što je ujedno i sastavni dio svakog gospodarstva.

Proizvodnja poljoprivredno-prehrambenih proizvoda dijele se na (Tolušić, 2012):

- konvencionalni način proizvodnje
- ekološki način proizvodnje (ekološka poljoprivreda)

4.1. Konvencionalna poljoprivredna proizvodnja

Označava proizvodnju sa vrlo naprednom tehnologijom i tehnikom, a promjene u sklopu nje događaju se usporedno s razvojem inovacija i novih otkrića u znanosti. Primjena najsvremenije tehnike i tehnologije daje velike prednosti i veliku konkurentnost koja omogućava proizvodnju velikog broja proizvoda (hiperprodukcija) (Tolušić, 2012:48-49). Ovakav način proizvodnje dovodi do negativnih posljedica na prirodni okoliš te stvaranje raznih bolesti koje ujedno imaju vezu sa kvalitetom hrane kojom se hrani domaće stanovništvo, a također smatra se među najvećim uzročnikom onečišćenja okoliša, pitke vode i zraka (Srpak, Zeman, 2018). No, velika je prednost što Republika Hrvatska još uvijek nije ostvarila određeni stupanj kao što imaju druge razvijene zemlje svijeta, a s time je ujedno osigurala očuvanje vlastitog okoliša koje je visoko plodno jer nije zagađeno raznim kemijskim tvarima (Zeman, 2018).

4.2. Ekološka poljoprivredna proizvodnja

Nastoji maksimalno iskoristiti potencijale određenog ekosustava, tj. pojedinog gospodarstva kojima se jačaju biološki procesi pojedinih dijelova. Sve se veći broj država odlučuje na razvoj ekološke poljoprivrede zbog pozitivnog djelovanja na zaštitu i očuvanje okoliša koji je više ugroženiji s razvojem konvencionalne. Ekološka poljoprivreda pridonosi i razvoju ruralnih

područja, primjerice razvoju turizma, prerađivačke industrije i sl., te pruža razne mogućnosti većeg zapošljavanja i stjecanja dohotka poljoprivrednog stanovništva (Srpak, Zeman, 2018). U razvijenim zemljama poput EU, država je ta koja potpomaže razvoju organske poljoprivrede i zaštiti njezinih priroda. Ekološki proizvodi bi mogli postati stavka izvoza poljoprivrednih proizvoda mnogim zemljama, posebice onih manje razvijenijih (Grahovac, 2005:76-77).

4.3. Poljoprivredno-prehrambena proizvodnja u 2020.

U Republici Hrvatskoj, poljoprivredni prehrambeni sektor ima dugogodišnju tradiciju i duboko je ukorijenjen u ruralnom prostoru, povijesti i razvoju zemlje. Prehrambena industrija najuže je povezana s poljoprivredom i smatra se jednom od najvažnijih industrija svijeta zbog direktnog utjecaja na rast BDP-a, zaposlenost, uvoz i izvoz. Poljoprivredno-prehrambeni sektor važan je za očuvanje i razvoj cjelokupnog ruralnog prostora te ima značajan potencijal za demografsku obnovu ruralnih krajeva. Važno je napomenuti kako u Republici Hrvatskoj postoje razne mogućnosti za razvoj poljoprivrede te je postojanje svih prirodnih resursa od velike je važnosti. Time bi se trebala omogućiti konkurentna, zdrava i sigurna proizvodnja hrane s velikim potencijalom za podizanje proizvodnosti (Smarter.hr, 2022).

Poljoprivredna proizvodnja Republike Hrvatske u 2020. unatoč pandemiji COVID-19 uspjela se izboriti negativnim utjecajima i ostvariti porast vrijednosti poljoprivredne proizvodnje u ratarskoj proizvodnji (pšenica, kukuruz, soja i dr.). Kao rezultat tomu došlo je do smanjivanja deficita vanjskotrgovinske razmjene zbog porasta izvoza koji je bio veći od rasta uvoza. Prema statističkim podacima zabilježen je porast poljoprivredne proizvodnje u 2020. godini za 4,7%, ali i porast neto dodane vrijednosti i produktivnosti. Osigurana su dodatna ulaganja za mlade poljoprivrednike i mala poljoprivredna gospodarstva u vrijednosti od 300 milijuna kuna, a jedan od najvažnijih ciljeva Ministarstva poljoprivrede upravo je smanjenje iseljavanja iz ruralnih područja te stvaranje novih radnih mjesta. Što se tiče vanjskotrgovinske razmjene rezultati su znatno dobri te je očekivan pad uvoza zbog otežanog protoka roba zbog ograničenosti kretanja uoči pandemije COVID-19. Republika Hrvatska i dalje dostiže suficit u vanjskotrgovinskoj razmjeni žitarica, riba, duhana, uljarica, mesnih i ribljih prerađevina, dok u ostalim skupinama poljoprivredno-prehrambenih proizvoda dostiže deficit u razmjeni mesa, mlijeka i jaja, voća, hrani za životinje i povrće (Smarter.hr, n.d.).

4.4. Ruralni prostori i potencijalne prepreke pri razvoju

Ruralni prostor pojedine zemlje obuhvaća raznovrsna ruralna područja koja sadržavaju sela i male gradove, a predstavljaju potpunu suprotnost ostalom gradskom prostoru i drugim razvijenim prostorima (Kušen, 2003).

Ruralni prostori bitni su zbog proizvodnje hrane, očuvanja biološke raznolikosti i nacionalne sigurnosti. Ruralnom stanovništvu potrebno je osigurati što bolje uvjete za isplativu i održivu proizvodnju hrane kao i bavljenje poljoprivrednom i drugom gospodarskom djelatnošću. Pametna sela mogla bi zadovoljiti potrebe ruralnog stanovništva, ali i privući nove stanovnike u sela i time ublažiti daljnju migraciju stanovništva. Usavršena digitalizacija mogla bi poboljšati stanje unutar mnogih sela, a ujedno jedan od problema ruralnih prostora je nepostojanje dovoljno širokog opsega brzog Interneta koji je bitan za prodaju proizvoda kroz kratke lance. Ukoliko bi se postigla što bolja modernizacija infrastrukture ono bi moglo omogućiti bolju atraktivnost ruralnog područja, a koncept Pametnih sela pružio bi priliku ruralnim sredinama da postanu što boljim i privlačnijim područjima za život stanovništvu. Digitalizacijom i pametnim rješenjima riješit će se razni problemi poput smanjenja broja stanovništva i prevladavanja starijeg stanovništva, stoga potrebno je privući što veći broj mladih na život u ruralnim područjima. Poboljšanjem stanja unutar ruralnih područja promijeniti će se razmišljanja kako su ruralna područja zastarjela i neprivačna, a s tim postignućem postići će se stabilnost u ruralnim područjima (Agroklub, 2022).

„ZPP pridonosi održivom razvoju ruralnih područja djelovanjem na ostvarivanju triju dugoročnih ciljeva (Europska komisija, 2022):

- poticanje konkurentnosti poljoprivrede i šumarstva
- održivo upravljanje prirodnim resursima i djelovanje na suzbijanju klimatskih promjena
- postizanje uravnoteženog teritorijalnog razvoja ruralnih gospodarstva i zajednica, uključujući otvaranje i zadržavanje radnih mjesta“

Dosadašnje su analize strategija pokazale kako se većina strategija zasniva na ideji da ruralne sredine trebaju težiti razvijanju kroz uvođenje i razvoj industrija koja ujedno otvaraju nova radna mjesta koja pogoduju smanjenju nezaposlenosti. Rezultat je izgradnja brojnih industrijskih i ostalih sličnih pogona, no gotovo neuspješno jer ona nisu mogla izdržati tranzicijske promjene te uglavnom zato danas i propadaju (Ivković, Barković, 2010).

Za razvoj ruralnih područja Republika Hrvatska nastoji spriječiti iseljavanje seoskog stanovništva i motivirati što veći broj mladih ljudi na daljnje bavljenje poljoprivrednom djelatnošću. Promjene su nužne zbog toga što povećani dio površina zemljišta drže staračka domaćinstva te njihov rad nije toliko efikasan (Ivković, Barković, 2010).

Postoje razni uzroci nestabilnosti poljoprivredne proizvodnje, a jedan od njih su mali i usitnjeni gospodarski posjedi koji nikako ne pogoduju uspješnoj proizvodnji. Unutar Republike Hrvatske obiteljska su poljoprivredna gospodarstva pretežito prosječnih veličina oko 2,7 ha, a rascjepkana su u prosjeku na 5,3 kao odvojene čestice. Uspoređuje li se veličina poljoprivrednog zemljišta sa ostalim zemljama EU, u Republici Hrvatskoj zemljišta su šest puta manja u odnosu na prosječnu veličinu poljoprivrednih zemljišta u tim zemljama (Ivković, Barković, 2010).

Unatoč mnogim migracijama i ostalim nepovoljnim uvjetima u ruralnim područjima još uvijek postoje ljudi koji se žele baviti poljoprivredom te osiguravaju stabilnost ruralnoj sredini. Zbog nepovoljne situacije u ruralnim sredinama potrebno je omogućavanje uvjeta, ali i raznih potpora kao što je to moguće u ostalim razvijenim zemljama EU. Glavni je uzrok nerazvijenosti poljoprivrednog zemljišta u Republici Hrvatskoj upravo velika usitnjenost poljoprivrednog zemljišta, a to se ponajviše može vidjeti u stočarstvu. Nadalje, ako se poljoprivrednici odluče baviti npr. stočarstvom, a pošto je za ovu djelatnost potrebno posjedovanje velikih površina pašnjaka to je gotovo nemoguće jer uvjeti u Republici Hrvatskoj to ne dozvoljavaju. Migracija je samo jedan dio problema s kojima se susreću stanovnici ruralnih sredina te je potrebno raznim mjerama omogućiti njeno usporavanje. Prema strategijama razvoja poljoprivrede i ribarstva Republike Hrvatske obiteljskim se gospodarstvima pruža mjesto u budućem razvitku poljoprivrede (Ivković, Barković, 2010).

Osim spomenute migracije, u ruralnim područjima Republike Hrvatske prevladavaju veliki udjeli starog stanovništva. Prema statističkim podacima u 2018. iz Hrvatske nazočna je prisutnost velikog broja iseljavanja stanovništva u inozemstvo. Najveći se broj odseljenog hrvatskog stanovništva u stranu zemlju vidljiv u srednjoj životnoj dobi 20-39 godina, što iznosi 45,5%. Zbog sve veće prisutnosti negativnog trenda iseljavanja dolazi do dodatnog pogoršavanja demografske slike ruralnih područja u Hrvatskoj. Stoga, u hrvatskim selima nužno je uvođenje strukturne transformacije i generacijske obnove poljoprivrednika, ali i povećanje udjela mladih poljoprivrednika. Važno je napomenuti kako budućnost poljoprivrede ovisi o mladim poljoprivrednicima, ali i opstanak ruralnog gospodarstva i ruralnih zajednica (Šimić, 2020).

4.5. Najzastupljenije ratarske kulture

„Ratarstvo (bilinogojstvo, biljne znanosti), grana poljoprivrede i znanstvena disciplina koja se bavi proizvodnjom i proučavanjem kulturnih biljaka na oranicama, livadama i pašnjacima, namijenjenih prehrani ljudi i domaćih životinja te industrijskoj preradbi“ (Hrvatska enciklopedija, 2022).

U Republici Hrvatskoj ratarska proizvodnja jedna je od najzastupljenijih grana koja osigurava vodeću ulogu izvoza hrvatskih proizvoda, a predstavlja osnovu u prehrani ljudi i stoke, ali i sirovine za prehrambenu industriju. Kao važnije ratarske kulture mogu se izdvojiti pšenica, kukuruz, suncokret, soja, uljana repica i šećerna repa. Čovjekov je posao provoditi agrotehničke mjere i tako utjecati na plodnost, odnosno osigurati kvalitetnu opskrbljenost biljke potrebnim hranivima pružajući biljkama dovoljne količine hranjivih tvari. U Republici Hrvatskoj kukuruz je jedan od najvažnijih izvoznih proizvoda ratarstva, a zemljišta i klimatski uvjeti vrlo su pogodni za proizvodnju kukuruza i među najboljima u Europi. Zbog ogromnih količina proizvodnje kukuruza ponajviše se izvozi u Italiji i Austriji, ali po jeftinijoj cijeni. Osim kukuruza u posljednjih nekoliko godina Republika Hrvatska ostvaruje prosječno ostvarene prinose u proizvodnji suncokreta iznad prosjeka EU 27, a proizvodnjom ove kulture može konkurirati u izvozu sirovine, ulja i stočne hrane. U ratarskoj kulturi raspoloženo je najmodernijom tehnologijom, najboljim sjemenom kao i raznim znanjima što hrvatskim ratarima omogućuje proizvodnju visokokvalitetnih proizvoda. Ratarstvo posjeduje jako dobru konkurentnost i potencijal kojim se može ostvariti podizanje dodane vrijednosti u sveobuhvatnom lancu vrijednosti u preradi, no mnogi potencijali nisu iskorišteni te ih je potrebno kvalitetno i upotrijebiti (Smarter.hr, 2022).

5. Općenito o obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima (OPG)

Obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo (OPG) dio je organizacijskog oblika gospodarskog subjekta poljoprivrednika fizičke osobe koja stvara dohodak na samostalan način i trajno obavlja djelatnosti poljoprivrede i ostale vezane dopunske djelatnosti koje se temelje na korištenju vlastitih ili unajmljenih proizvodnih resursa, znanja i vještina članova obitelji (Ministarstvo poljoprivrede, 2022).

Djelatnosti poljoprivrede obuhvaćaju bilinogojstvo, stočarstvo i ostale međusobno usko povezane djelatnosti uslužnog karaktera. Djelatnosti su povezane s korištenjem, obradom i održavanjem zemljišta. Sukladno odredbama Zakona o OPG-u svaka punoljetna osoba sa prebivalištem na prostoru Republike Hrvatske može obavljati djelatnosti poljoprivrede. Strani državljani također mogu obavljati gospodarsku djelatnost, neovisno o njihovom prebivalištu. Jedini je uvjet posjedovanje i raspolaganje potrebnim proizvodnim resursima te koristiti stručna znanja i vještine koje su potrebne za pojedinu djelatnost (Ministarstvo poljoprivrede, 2022).

5.1. Razvoj obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava (OPG-a) u Republici Hrvatskoj

Ukidanjem feudalizma sredinom 19. stoljeća dolazi do nastanka obiteljskih gospodarstava u Republici Hrvatskoj. U selu prodiru i robno-novčani odnosi i sve je veća prisutnost uvođenja novih kultura koje ujedno mijenjaju i način života. U drugoj polovici 19. stoljeća dolazi do propadanja kućnih zadruga i seljaštvo se oslobađa feudalnih odnosa. Može se reći kako je unazad 150 godina seljak i seljačko gospodarstvo prošlo kroz brojne promjene, a sve je to odraz globalnih društvenih procesa (Stipetić, 2005).

Prvo razdoblje obuhvaća stotinjak godina, od nastanka obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava pa sve do kraja Drugoga svjetskog rata. Nakon toga doći će do naglog povećanja broja gospodarstava i poljoprivreda onda doživljava procvat. U sljedećem razdoblju dolazi do ubrzane industrijalizacije koja je obilježena procesom napuštanja poljoprivrede, odnosno deagrarizacije. Oba su razdoblja činila osnovu načina seljačkog života u ruralnim područjima, no javlja se različit stupanj povezanosti seljaka uz sam posjed kao i udjeli seljaštva u socioekonomskoj strukturi društva, brojnosti posjeda u selu itd. Promjene su znatno vidljive ukoliko se pogleda stanje zemljišnih posjeda i posjedovnih struktura, radne snage, izvori prihoda i brojnosti seoskih domaćinstava (Stipetić, 2005).

Nakon raspada seljačkih radnih zadruga koje su većinom predstavljane kao zbroj malenih seljačkih posjeda u to vrijeme stanovnici ruralnog područja nisu posjedovali naprednu mehanizaciju. Odnosno, nekadašnji način života bio je mnogo teži, nego sada kada se uvjeti proizvodnje svakim danom sve više olakšavaju kao i unaprjeđuje mehanizacija. Radna snaga je bila pretežito velika, ali sa vrlo niskom produktivnošću proizvodnja se znatno smanjila, a time raslo nezadovoljstvo seljaka. Uspoređujući prošlo vrijeme, gospodarstvo danas doživljava znatni oporavak i napredak (Župančić, 2005).

Obiteljsko se gospodarstvo deagrarizacijom oslobodilo viškova radne snage, a tržište poljoprivrednih proizvoda znatno proširilo. Promjene kao što su uvođenje niza biološko-kemijskih inovacija (nove sorte bilja i pasmina stoka, primjena sredstava za zaštitu bilja) pružale su zadovoljavajuće rezultate na jednakim površinama gospodarstva. U razdoblju od poslije Drugoga svjetskog rata veliki broj radne snage iseljava se u gradove, a tako i napuštaju poljoprivredu. Rad na poljoprivrednom gospodarstvu trebao bi biti obiteljski posao što znači kako na gospodarstvu moraju raditi svi sposobno članovi kućanstva kako bi se ostvarila što bolja efikasnost u samoj proizvodnji (Defilippis, 2005).

Tablica 1. Domaćinstva s gospodarstvom koja imaju ili nemaju poljoprivrednika

Godina	Domaćinstva s poljoprivrednikom		Domaćinstva bez poljoprivrednika	
	Broj (tisuća)	Postotak	Broj (tisuća)	Postotak
1960.	604	92,5	49	7,5
1969.	564	91,7	51	8,3
1981.	258	45,3	311	54,7
1991.	156	29,2	378	70,8

Izvor: izrada autora prema Župančić, 2002.

Tablica 1. prikazuje kako se broj domaćinstava s gospodarstvom koja imaju poljoprivrednika stalno smanjuje i ono čini jedva jednu trećinu (29,2%) svih domaćinstava s gospodarstvom. Dok se broj domaćinstava bez poljoprivrednika povećava i 1991. čini više od dvije trećine (70,8%) ukupnog broja kućanstva. Nestankom poljoprivrednika iz domaćinstva oblik je spomenute deagrarizacije koja predstavlja proces napuštanja poljoprivrede, tj. poljoprivrednih posjeda i poljoprivrednih zanimanja. Unatoč smanjenju broja profesionalnih poljoprivrednika i

dalje postoji znatan dio stanovništva koji živi u selima i bavi se gospodarstvom. Postoje različiti motivi angažiranja na gospodarstvu. Jedna skupina kroz proizvodnju stječe dodatan prihod i uvećavaju ukupna sredstva domaćinstva, drugi pak proizvode za potrebe domaćinstva i tako smanjuju troškove za prehranu i treći koji se bave proizvodnjom na gospodarstvu jer to žele i doživljavaju to kao hobi, rekreaciju ili emocionalnu povezanost s zemljom (Defilippis, 2005).

Republika Hrvatska napuštanjem starog socijalističkog društveno-gospodarskog sustava okreće se prema liberalnom uređenju i tržišnoj ekonomiji. No, ratna su razaranja i sporiji gospodarski oporavak usporavala oporavak i razvoj daljnje proizvodnje. Obradive su se površine i proizvodnja smanjivale, no i izvoz poljoprivrednih proizvoda te zbog toga dolazi do povećanog uvoza (Stipetić, 1999.; Župančić, 2000., navedeno u Defilippis, 2005).

Provedenim popisom stanovništva iz 2001. zabilježeno je 486.432 obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava, što je znatni pad u odnosu na prije desetak godina (1991). I dalje se vide znakovi pogoršanja i čak polovica gospodarstava imaju manje od jednog hektara. Prema popisu poljoprivrede iz 2003. godine u poljoprivrednim gospodarstvima radi oko 980.005 stanovnika. Na gospodarstvu radi njih (50,7%) manje od dva sata dnevno u prosjeku, a od svih zaposlenih na gospodarstvu njih 150.000 ili 15,5% radi u prosjeku više od šest sati dnevno. Stoga, došlo se do zaključka kako je danas sve teže pronaći profesionalnog poljoprivrednika kojem neće biti problem raditi više od šest sati dnevno (Defilippis, 2005).

5.2. Razvoj poljoprivrednog zemljišta u Republici Hrvatskoj

U Republici Hrvatskoj povijesni razvoj poljoprivrednih površina razlikuju dva podrazdoblja: prvo je razdoblje do Drugoga svjetskog rata kada su se ona proširivala i drugo u kojem su se smanjivala, a to sve u drugoj polovici prošlog i prvim godinama ovoga stoljeća. Krčenjem šuma ponajviše dolazi do povećanja poljoprivrednih zemljišta i time do povećanja oraničnih površina te smanjenje površina pod vinogradima čija je rasprostranjenost sve manja. Zbog toga što su oranice bile jedne od najintenzivnijih oblika korištenja poljoprivrednog zemljišta dolazi do toga da su livade i pašnjaci pretvarani u oranice (Grahovac, 2005).

Uoči Drugoga svjetskoga rata trend proširenja poljoprivrednih zemljišta je zaustavljen, a razlozi su više nego očiti. Osim nepogoda koji su uzrokovani Drugim svjetskim ratom, poslije toga stvaraju se mnogobrojne industrije, izgrađuju prometnice i proširuju postojeći i izgrađuju nova naselja. Uoči toga kontinuirano se oduzimaju kvalitetna zemljišta za obavljanje poljoprivredne proizvodnje. Najveći se dio ukupne površine Hrvatske nalazi u zoni od 200 m nadmorske visine

i to ju čini pretežito nizinskom zemljom. Tijekom dugog razdoblja poljoprivredna proizvodnja prilagođavala se uvjetima reljefa, no i način uzgoja biljaka dovedeni su u skladu sa zadanim uvjetima reljefa (Grahovac, 2005:102).

Aktivni poljoprivrednik u Republici Hrvatskoj (2001.) raspolaže u prosjeku s 9,6 ha obrađenih površina, dok je taj pokazatelj za Australiju 114,0 ha, Kanadu 120,7, SAD 59,7, Francusku 23,0, Dansku 21,7, Njemačku 12,4 i Englesku 10,8, itd. (Grahovac, 2005:104).

U posljednjih 120 godina dolazi do smanjivanja obradivih površina, a to sve rezultira uoči smanjenja površina pod vinogradima. U Republici Hrvatskoj također dolazi do smanjivanja površina pod vinogradima i ističe kako su se 1885. godine vinogradi rasprostirali na 171 tisuću, a u 2002. na 58. tisuća ha. Trend smanjenja površina pod vinogradima u nekoliko posljednjih godina je usporen, ali ne i zaustavljen te je potrebno pronaći uzroke i spriječiti ih. Potrebno je potaknuti operativne programe podizanja novih vinograda i 2004. godine planirano je posaditi najmanje 13 000 ha novih vinograda te osigurati proizvodnju i ostale preduvjete za kontinuirano proširenje površina pod vinogradima (Grahovac, 2005:273).

5.2.1. Zakon o poljoprivrednom zemljištu

U ožujku 2018. godine Hrvatski Sabor je donio Zakon o poljoprivrednom zemljištu, a zakon je trebao zaštititi rasprodaju poljoprivrednog zemljišta stranim fizičkim i pravnim subjektima. Unatoč tome stranci mogu kupovati hrvatsko poljoprivredno zemljište i na njemu obavljati djelatnosti poljoprivrede (Poljoprivredno-zemljište.hr, 2022). Prema Članku 3. poljoprivredne površine opisane su kao: oranice, livade, voćnjaci, vrtovi, vinogradi, maslinici, ribnjaci i druga zemljišta na kojoj se može obavljati poljoprivredna proizvodnja. Hrvatske agencije za poljoprivredu i hranu zadužene su za kontrolu tla i ostale agrotehničke mjere (Narodne novine, 2018). Izmjene nastoje potaknuti generacijsku obnovu, ali i smanjiti depopulaciju ruralnih područja. Stoga, dodatne bodove dobivaju mladi poljoprivrednici koji su nositelji OPG-a, također potiče se i žene na bavljenje poljoprivredom koje ne moraju zadovoljavati kriterije mladih poljoprivrednika. Najveći broj bodova dobivaju dosadašnji posjednici, mladi nositelji obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava, a zakon bi trebao osigurati što efikasniju i bržu provedbu postupaka za raspolaganje državnim poljoprivrednim zemljištem (Agroklub, 2022).

5.2.2. Cijene poljoprivrednih zemljišta

Cijena poljoprivrednog zemljišta razlikuje se ovisno o tipu, dijelu, kvaliteti tla, veličini parcela i ostalih faktora koji mogu odigrati ulogu u konačnoj cijeni. U 2018. godini oranice vrhunskih

kvaliteta koje su se nalazile na pogodnom tlu prodaju se u istočnoj Hrvatskoj za 10.000 €/ha, dok se ostala poljoprivredna zemljišta lošije kvalitete koja se nalaze u zapadnoj Slavoniji prodaju za samo 2.000 €/ha (Poljoprivredno-zemljište.hr, 2022).

	2019. (kn/ha)	2020. (kn/ha)
Oranice	25.184	25.930
Livade	13.963	17.289
Pašnjaci	13.458	15.651

Slika 3. Prosječne cijene poljoprivrednog zemljišta u RH 2019. i 2020. godine

Izvor: Agroklub, 2021. Znatian skok cijena poljoprivrednog zemljišta u RH: Rast će i dalje jer ga za prodaju nema? Dostupno na: <https://www.agroklub.com/poljoprivredne-vijesti/znatan-skok-cijena-poljoprivrednog-zemljista-u-rh-rast-ce-i-dalje-je-ga-za-prodaju-nema/71347/>

U 2019. godini cijena oranica iznosila je 25.184 kn/ha, dok je u 2020. iznosila 25.930 kn/ha. Prosječna cijena kupljenih oranica u 2020. u usporedbi na prethodnu 2019. porasla je za 746 kuna po hektaru. U Jadranskom dijelu cijena oranica je bila najveća i iznosila je 33.640 kn/ha, u Panonskom je iznosila 26.416 kn/ha, dok je u Sjevernoj Hrvatskoj bila najniža i iznosila je 22.518 kn/ha. Od navedenih poljoprivrednih površina, najveći porast cijena zabilježen je kod livada i to za 3.326 kuna, 2019. godine cijena je bila 13.963 kn/ha, a 2020. porasla je na 17.289 kn/ha. U Jadranskom dijelu cijene livada iznosile su 13.957 kn/ha, dok su cijene u Panonskoj i Sjevernoj Hrvatskoj bile skoro jednake, 18.868 i 18.981 kn/ha. Također, što se tiče pašnjaka i njihova je cijena 2020. u usporedbi sa 2019. porasla za 2.193 kuna. Cijena pašnjaka je u Jadranu iznosila 20.423 kn/ha, dok je u Sjevernoj Hrvatskoj iznosila 16.986 kn/ha i u Panoniji je bila najniža u vrijednosti od 10.720 kn/ha. Prema provedenim statističkim podacima došlo se do zaključka da svake godine raste cijena poljoprivrednih zemljišta te se njihova cijena razlikuje ovisno o faktorima kao što su kvaliteta, tip tla i veličina parcela (Agroklub, 2021).

6. Gospodarski rast

Gospodarski rast najispravnije je prikazati bruto domaćim proizvodom koji pokazuje stvarno stanje pojedine zemlje, a kao makroekonomski pokazatelj olakšava ekonomistima daljnji posao i oni na temelju njega mogu zaključiti na kakvoj poziciji se nalazi određena zemlja (Družić, Tica, Arčabić, 2016:47).

Gospodarskoj politici jedan od najvažnijih ciljeva u svakoj zemlji je održavanje stabilnog stanja gospodarskog sustava, ali i njegovo neprestano napredovanje kako bi se generirala što veća stopa rasta i omogućio bolji životni standard unutar pojedine zemlje (Mervar, Nestić, 1999).

Povećanjem izvoza doprinosi se unapređenju konkurentnosti proizvoda unutar zemalja, također stvaraju se nova radna mjesta, a ukoliko zemlja posjeduje napredno izvozno orijentiranu ekonomiju ona joj može osigurati vrlo pogodan i održiv gospodarski rast (E-građani, n.d.).

Specifičan značaj ima jačanje I&R aktivnosti na vlastitom teritoriju, a to je uglavnom vrlo značajno u donošenju odluka o podupiranju i pokretanju projekata i investicija. Što se tiče hrvatskog I&R postoji problem zbog kojeg dolazi do teškoća u ubravanju gospodarskog napretka. Primarni je cilj pristup određenim tehnologijama i značajnije proširenje upotrebe novih tehnologija kao što su međunarodni I&R programi, trgovina i direktna strana ulaganja (Ćosić, Fabac, 2001).

Proizvodni procesi trebali bi zaposlenicima omogućiti postizanje praktičnih vještina i znanja neovisno o njihovom stupnju obrazovanja, a specijalizacijom omogućeno je usavršavanje vještina. Specijalizacija omogućava postojanje tržišnih subjekata i predstavlja bitne faktore učenja na radnom mjestu. U spomenutim okolnostima zaposlenici mogu biti produktivniji i time doprinositi porastu domaćeg proizvoda i štednje čime se doprinosi pozitivnim stopama gospodarskog rasta. Ukoliko ne bi postojala financijska tržišta tada ne bi bilo više prostora za učenje kroz rad, a to bi dovelo i negativnih stopa gospodarskog rasta (Bogdan, 2010).

6.1. Stanje BDP-a u europodručju u 2020. godini

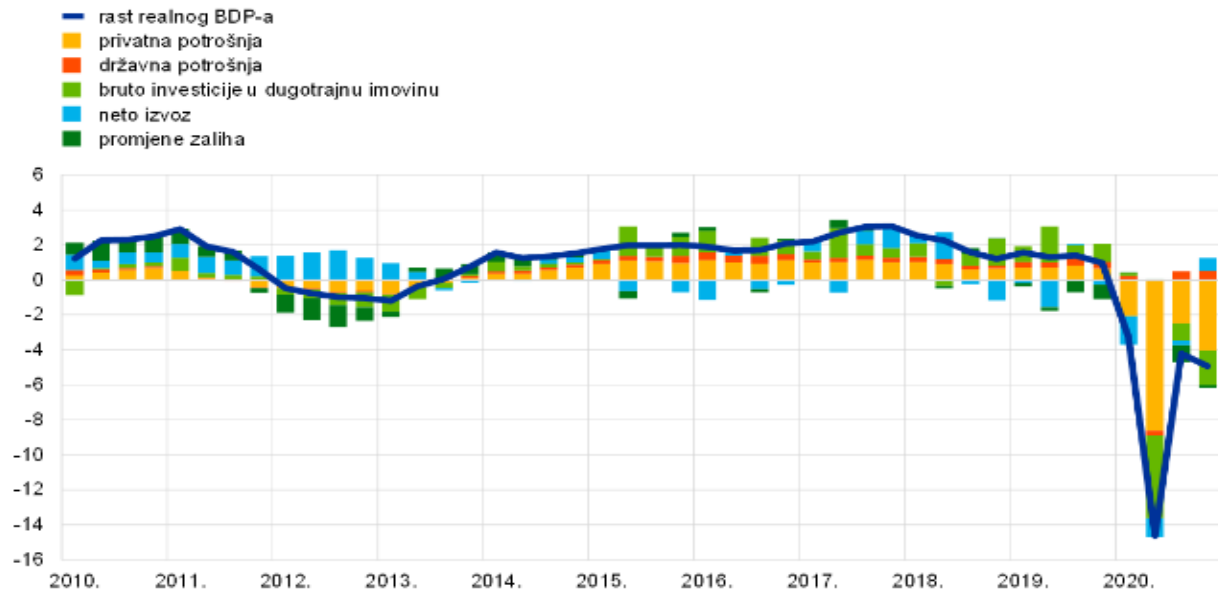
Gospodarstvo europodručja u 2020. godina bilo je obilježeno pandemijom COVID-19 te se negativni utjecaj odrazio na globalno gospodarstvo. Zbog pandemije dolazi do „zatvaranja“ gospodarstava ili pojedinih aktivnosti, a ograničeni su protoci roba, usluga i ljudi. Uoči širenja bolesti COVID-19 došlo je do snažnog utjecaja na gospodarsku aktivnost, a to se ponajviše odrazilo na naglo smanjivanje međunarodne trgovine. Gospodarska aktivnost smanjila se za

15,3% u prvoj polovici 2020. godine. No, ukidanjem mjera nastojalo se spriječiti daljnje širenje virusa te je kriza ublažena u svibnju 2020. i tada dolazi do snažnog oporavka aktivnosti. U jesen gospodarska aktivnost ponovno usporava i opet dolazi do raznih mjera kako bi se ublažilo daljnje širenje virusa. Krajem 2020. gospodarska aktivnost europodručja smanjila se za 4,9% u odnosu na razdoblje prije bolesti COVID-19, u Španjolskoj je bila za 9,1%, dok je u Nizozemskoj bila za 3,0%. Najveći nepovoljni utjecaj vidljiv je ponajviše u potrošnji koja se drastično smanjila, a promjene u sektoru usluga znatno su oslabile zbog nemogućnosti potražnje i ograničenosti kretanja. Pandemija je uzrokovala drastičan pad cijena unutar mnogih sirovina, primjerice cijene nafte smanjivale su se u prvoj polovici 2020. godine (ESB, 2021).

U 2020. BDP europodručja smanjio se za 6,6% kao i godišnja ukupna inflacija koja je 2019. iznosila 1,2%, dok je u 2020. iznosila 0,3%. Smanjenju je ponajviše pogodio pad cijena energije, a sektori poput prijevoznog sektora i hotelijerstvo bili su najjače pogođeni krizom koju je prouzročila pandemija bolesti COVID-19. Snažan pad globalnoga gospodarstva bio je prouzročen djelovanjem pri smanjenju proizvodnje sektora usluga, ali i pad trgovine i ulaganja koje su bile pod velikim utjecajem zbog raznih mjera. Proizvodnja u sektoru prerađivačke industrije oporavila se nešto brže od proizvodnje sektora usluga, a razlog tomu su brojni državni poticaji i povećana potražnja za posjedovanjem računala, medicinskih proizvoda i elektronike (ESB, 2021).

Rast zaposlenosti bio je pod snažnim utjecajem pandemije, a gospodarska aktivnost smanjila se oko 15% u prvoj polovici 2020., dok se ukupna zaposlenost smanjila za 5 milijuna. Uoči pandemije COVID-19 tržište rada uspjelo je pružanjem potpora ekonomskoj politici očuvati radna mjesta i osigurati jamstva za kredite, a i time ograničiti daljnji gubitak radnih mjesta. Sve je veći broj ljudi počeo primjenjivati digitalnu tehnologiju što je dovelo do smanjenja zaposlenosti. No, iako je došlo do smanjenja interakcije između ljudi uočene su mnoge prednosti kao što su uštede na vremenu i mogućnost održavanja ravnoteže između kućanskih i radnih obaveza (ESB, 2021).

(godišnje promjene u postotcima, doprinosi u postotnim bodovima)

Slika 4. Realni BDP u europodručju

Izvor: ESB, 2021. Dostupno na:

https://www.ecb.europa.eu/pub/annual/html/ar2020~4960fb81ae.hr.html?fbclid=IwAR08B0G8H2ahp9HFGJ_MQqtDtf0d5x4T3d7XmFw7MtqpuJzPgSfGWGF2srU

Poduzete su razne mjere za sprječavanje širenja bolesti COVID-19, a sve su države odgovorile uvođenjem potpora politici kako bi se ublažili gospodarski učinci pandemije. Drastične su promjene u padu globalnog gospodarstva bile potaknute smanjenjem proizvodnje u sklopu sektora usluga. Zbog brzog širenja bolesti COVID-19 uvedene su razne mjere koje su trebale ublažiti širenje bolesti, stoga onemogućena su kretanja unutar država. Stoga, u 2020. dolazi do smanjivanja privatne potrošnje u europodručju za 8,0%. Pad realnog raspoloživog dohotka nastao je zbog uvedenih mjera u ograničenosti kretanja stanovništva. Pošto je ljudima onemogućeno kretanje također dolazi do pada potrošnje, a to sve rezultira povećanjem stope štednje. Također, poslovna ulaganja doživljavaju pad te su mnoga poduzeća odgađali donošenje važnih poslovnih odluka. Neto doprinos u europodručju bila je negativna, a Kina kao zemlja podrijetlom bolesti COVID-19 bila je među prvim zemljama koja je spriječila i uvela razne mjere zatvaranja. Zbog mnogobrojnih mjera kako bi spriječili širenje virusa dolazi do smanjivanja trgovine u europodručju. U Europi mjere su rezultirale padom uvoza i izvoza, a izvoz je ponajviše bio pogođen zbog zatvaranja granica između država. No, u ljetnom razdoblju ublažene su mjere po pitanju ograničenosti kretanja ljudi, roba i usluga. Širenje pandemije diljem svijeta uzrokovalo je neujednačenost među sektorima, a negativni utjecaj najviše se

odrazio na sektor usluga i to je ujedno rezultiralo padom realne bruto dodane vrijednosti (ESB, 2021).

7. Rasprava

Poljoprivreda je vrlo važna zbog toga što osigurava dovoljne količine kvalitetne hrane, zadržava gospodarske aktivnosti i zapošljavanje u ruralnim područjima. Od davnih dana ona za čovjeka predstavlja egzistencijalnu (biološku) osnovnu opstojnosti i razvitka ljudskog roda. Ljudski se rod od davnih dana bavio poljoprivredom, no obavljanje poljoprivredne djelatnosti nije bilo nimalo jednostavan posao kao danas. Razvoj znanosti i tehnologije doveo je do napretka pogonskih strojeva i ostalih mehaničkih strojeva koji znatno olakšavaju posao današnjim poljoprivrednicima. Republika Hrvatska posjeduje veliku količinu potencijalnih površina sa pogodnim geografskim područjem i klimatskim uvjetima što omogućuje proizvodnju širokog asortimana poljoprivredno-prehrambenih proizvoda. Poljoprivredna proizvodnja može se podijeliti na konvencionalnu i ekološku proizvodnju. Konvencionalna poljoprivredna proizvodnja i dalje je najvažnija gospodarska grana, no javlja se velika zainteresiranost za ekološku proizvodnju. Od velike je važnosti da hrana bude vrhunske kvalitete prirodnog uzgoja te su ekološki proizvodi sve više prisutni u trgovinama i brojnim kućanstvima. Poljoprivredno-prehrambena proizvodnja jedna je od najvažnijih industrija svijeta, a u RH postoje razne mogućnosti za daljnji razvoj poljoprivrede. U 2020. godini unatoč pandemiji COVID-19 uspjela se izboriti sa svim negativnim utjecajima, a rezultat tomu je porast izvoza koji je tada bio znatno veći od uvoza. Također, osigurana su dodatna ulaganja za mlade poljoprivrednike i mala poljoprivredna gospodarstva čime se pokušava spriječiti daljnje iseljavanje iz ruralnih područja. Ruralni prostori bitni su za proizvodnje hrane i očuvanje nacionalne sigurnosti, a pametna sela mogla bi poboljšati stanje u ruralnim sredinama i zadovoljiti potrebe ruralnog stanovništva. ZPP nastoji doprinijeti rastu investicija i gospodarskom rastu kao i zapošljavanju u ruralnim područjima. Zbog suočenosti s nizom problema u sektoru poljoprivrede, primjerice mali usitnjeni gospodarski posjedi, smanjenje broja OPG-a, slabiji razvoj ruralnih područja i time niži standard poljoprivrednika i čitav niz ostalih problema. ZPP nastoji riješiti probleme i unaprijediti konkurentnost poljoprivrede. Jedan od najvažnijih prioriteta ZPP-a trebao bi biti motivirati mlade na bavljenje poljoprivrednom proizvodnjom, a ujedno i pomoći mladim poljoprivrednicima u pokretanju posla. U ruralnim područjima osim migracije koja je sve više prisutna javljaju se problemi pri prevladavanju velikih udjela starijeg stanovništva, stoga potrebno je uvođenje strukturne transformacije i generacijske obnove poljoprivrednika. U poljoprivrednoj proizvodnji najzastupljenija grana smatra se ratarstvo koja ujedno pruža vodeću ulogu izvoza hrvatskih proizvoda. Najvažnije ratarske kulture su kukuruz, pšenica, suncokret, soja, uljana repica i šećerna repa, a kukuruz je jedna od najvažnijih izvoznih proizvoda u

ratarstvu. U skladu s odredbama Zakona o OPG-u svaka punoljetna osoba može obavljati djelatnosti poljoprivrede. Bilježi se sve veća zainteresiranost mladih poljoprivrednika koji se odlučuju na poslovni pothvat i time poboljšavaju trenutno stanje unutar poljoprivrednog sektora. No, unatoč tome i dalje je najviše poljoprivrednika u dobi od 65 i više godina. Zakonom o poljoprivrednom zemljištu nastoji se smanjiti depopulacija ruralnih područja, ali i potaknuti generacijsku obnovu. Cijene poljoprivrednih zemljišta godinama rastu ovisno o tipu i kvaliteti tla, ali i ostalim faktorima koji mogu utjecati na cijenu. Gospodarska politika nastoji izgraditi i unaprijediti gospodarski sustav kako bi se generirala što veća stopa rasta i omogućio bolji životni standard. Povećanjem dohotka po stanovniku povećava se razina i kvaliteta zadovoljavanja te osigurava zdravija i kvalitetnija hrana za potrošače. Bruto domaći proizvod najpouzdaniji je makroekonomski pokazatelj kojim se može dočarati trenutno stanje gospodarskih aktivnosti u određenoj zemlji. Osim stabilnog BDP-a, ukoliko zemlja pogoduje povećanju izvoza ono će doprinijeti unapređenju konkurentnosti proizvoda i omogućiti održiv gospodarski rast. U radu analizirano je stanje BDP-a u europodručju u 2020. godini, a upravo je ta godina bila obilježena pandemijom COVID-19 te je zbog toga vidljiv negativni utjecaj na globalno i hrvatsko gospodarstvo. Zbog pandemije ograničeni su protoci roba, usluga i ljudi. Daljnje širenje virusa diljem svijeta dovelo je do snažnog utjecaja na gospodarsku aktivnost, a najveći se negativni utjecaj odrazio na smanjenje potražnje u međunarodnoj trgovini. Uoči nepovoljne situacije uzrokovane pandemijom COVID-19 došlo je do smanjenja realnog BDP-a i pada globalnog gospodarstva. Mnoge su države nastojale spriječiti daljnje širenje virusa pružanjem potpora politici, a cilj je bio ublažiti gospodarske učinke pandemije. Došlo je do velikog pada izvoza i uvoza, dok je izvoz ponajviše pao upravo zbog zatvaranja granica između država.

8. Zaključak

Uvođenjem novih tehnika i tehnologija razvijaju se nova sredstva obradbe zemljišta i gnojidbe, odnosno znatno se olakšavaju daljnji radovi sadašnjeg i budućeg poljoprivrednika. Poljoprivredna mehanizacija koja je znatno napredovala iz godine u godinu omogućila je mnogim poljoprivrednicima postizanje visoke produktivnosti rada ljudi i strojeva, efikasnije proizvodnje i minimiziranje jediničnih troškova proizvodnje. Poljoprivredna proizvodnja ima različite i vrlo važne zadaće, no jedna i ujedno najvažnija je prehraniti domaće stanovništvo svake zemlje i osigurati optimalnu proizvodnju prehrambenih proizvoda. Poljoprivreda osim što osigurava dovoljne količine kvalitetne hrane ona zadržava i gospodarske aktivnosti i zapošljavanja u ruralnim područjima. Također, od velike je važnosti postojanje ZPP-a jer osigurava pristojni standard življenja za poljoprivrednike kao i hranu za potrošače. Iako je Republika Hrvatska pretežno mala zemlja, ona posjeduje povoljne prirodne uvjete za ostvarivanje uspješne poljoprivrede te se raznim mjerama želi poboljšati trenutno stanje poljoprivrede. Potrebno je poticanje što većeg broja razvoja obiteljskih poljoprivrednih gospodarstva jer opstanak i budućnost poljoprivrede ovisi o njima. U Republici Hrvatskoj poljoprivredna proizvodnja je u usporedbi sa drugim zemljama EU znatno na lošoj poziciji, a ponajviše se susreće sa problemom smanjenja broja stanovnika. No, unatoč tome hrvatski poljoprivrednici raspolažu sa najmodernijom tehnologijom, ali najvažnije od svega posjeduju znanja i potencijal za daljnji napredak unutar poljoprivredne proizvodnje. Sve se veći broj ljudi okreću ekološkoj proizvodnji jer se smatra kako konvencionalna poljoprivredna proizvodnja dovodi do negativnih posljedica na prirodni okoliš i uzrokuje stvaranje raznih bolesti. Također, mnogobrojna kućanstva okreću se zdravom životu i vode brigu o tome što jedu i piju. Danas na tržištu postoje raznovrsni proizvodi organskog uzgoja i njihova potražnja raste svakim danom, a najbitnije od svega vidljiv je pozitivan utjecaj ekološkog uzgoja na čovjeka i tlo. Republika Hrvatska posjeduje razne mogućnosti za razvoj poljoprivredne proizvodnje i od velike je važnosti što u posljednjih nekoliko godina dostiže suficit u vanjskotrgovinskoj razmjeni. Poveći dio stanovništva u ruralnim sredinama pretežno je starije dobi te je to jedan od razloga koji pogoršava sliku poljoprivrede i njezin daljnji razvoj. Ruralni prostori uglavnom su slabije razvijeni i iz njih se iseljava veći dio mlađeg stanovništva, stoga trebalo bi se osigurati što bolji uvjeti za kvalitetniji život. Poljoprivrednu proizvodnju trebalo bi učiniti ekonomski isplativu kako bi mladim poljoprivrednicima bila osigurana sigurna egzistencija. Potrebno je uvođenje strukturne transformacije i generacijske obnove poljoprivrednika, tj. povećanje udjela mladih poljoprivrednika jer budućnost i opstanak poljoprivrede ovisi o njima. Ratarstvo u Republici

Hrvatskoj kao najzastupljenija grana pruža vodeću ulogu pri izvozu hrvatskih proizvoda, a kukuruz je jedan od najvažnijih izvoznih proizvoda. Zemljišta i klimatski uvjeti vrlo su pogodni za proizvodnju kukuruza, a ponajviše se izvozi u Italiji i Australiji. Hrvatski ratari zbog posjedovanja najmodernije tehnologije, znanja i potencijala mogu uspjeti i ostvariti što brojniju i efikasniju proizvodnju visokokvalitetnih proizvoda. Uspješnost pojedinih zemalja ostvaruje se kroz kvalitetno obrazovanje, promicanje izvoznih orijentacija i konkurencije. Jedan od glavnih ciljeva gospodarskog rasta trebalo bi biti povećanje dobra i blagodati u društvu, a time i do što većeg zadovoljstva i sreće ljudi. Zemlje bi osim stabilnog BDP-a trebale težiti povećanju izvoza jer ono unaprjeđuje konkurentnost proizvoda pojedine zemlje i osigurava održiv gospodarski rast.

Literatura

Knjige:

1. Andabaka, A., Arčabić, V., Barić, V., Beg, M., Bogdan, Ž., Čavrak, V., Družić, I., Družić, M., Gelo, T., Globan, T., Kovačević, Z., Nadoveza, O., Raguž Krištić, I., Rogić Dumančić, L., Sekur, T., Smolčić, Š. (2016). *Gospodarstvo Hrvatske*. Zagreb: Ekonomski fakultet.
2. Grahovac, P. (2005). *Ekonomika poljoprivrede*. Zagreb: Golden marketing-Tehnička knjiga.
3. Lončarić, Z., Karalić, K. (2015). *Mineralna gnojiva i gnojidba ratarskih usjeva*. [Online] Dostupno na: http://www.fazos.unios.hr/upload/documents/ATiSBP-12_Prirucnik%20-%20Mineralna%20gnojiva.pdf [pristupljeno 16.06.2022.]
4. Tolušić, Z. (2012). *Tržište i distribucija poljoprivredno-prehrambenih proizvoda*. Osijek: Poljoprivredni fakultet.

Web izvori:

1. Agroklub (2016). Važnost gnojidbe mineralnim gnojivima. Dostupno na: <https://www.agroklub.com/ratarstvo/vaznost-gnojidbe-mineralnim-gnojivima/23000/> [pristupljeno 20.05.2022.]
2. Agroklub (2021). Znatn skok cijena poljoprivrednog zemljišta u RH: Rast će i dalje jer ga za prodaju nema? Dostupno na: <https://www.agroklub.com/poljoprivredne-vijesti/znatan-skok-cijena-poljoprivrednog-zemljista-u-rh-rast-ce-i-dalje-je-ga-za-prodaju-nema/71347/> [pristupljeno 15.07.2022.]
3. Agroklub (2022). Ruralni prostori ne smiju ostati prazni- u pitanju je nacionalna sigurnost? Dostupno na: <https://www.agroklub.com/sajmovi-dogadjanja/ruralni-prostori-ne-smiju-ostati-prazni-u-pitanju-je-nacionalna-sigurnost/77229/> [pristupljeno 05.07.2022.]
4. Bogdan, Ž. (2010). Pregled istraživanja o vezi između razvijenosti financijskog sustava i gospodarskog rasta. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/87515> [pristupljeno 15.06.2022.]
5. Čavrak, V. (2003). Održivi razvoj ruralnih područja Hrvatske. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/41399> [pristupljeno 12.06.2022.]
6. Ćosić, K., Fabac, R. (2001). Gospodarski rast, tehnološki razvitak i suvremeno obrazovanje. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/45061> [pristupljeno 06.06.2022.]
7. Defilippis, J. (2005). Razvoj obiteljskih gospodarstava Hrvatske i zadrugarstvo. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/50906> [pristupljeno 28.05.2022.]
8. Eurokonzalting (n.d.). Poljoprivreda. Dostupno na: <https://eurokonzalting.com/index.php/component/spsimpleportfolio/item/7-consectetur-ex-quis> [pristupljeno 22.05.2022.]
9. Europska središnja banka (2021). Ukratko o protekloj godini. Dostupno na: https://www.ecb.europa.eu/pub/annual/html/ar2020~4960fb81ae.hr.html?fbclid=IwAR08B0G8H2ahp9HFGJ_MQqtDtf0d5x4T3d7XmFw7MtqpuJzPgSfGWGF2srU [pristupljeno 17.07.2022.]

10. Europska komisija (2022). Ruralni razvoj. Dostupno na: https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/key-policies/common-agricultural-policy/rural-development_hr [pristupljeno 10.06.2022.]
11. Ivković, M., Barković, Đ., Bačani, S. (2010). Komasacija zemljišta i ruralni razvoj. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/96956> [pristupljeno 24.05.2022.]
12. Kušen, E. (2003). Uređenje, razvoj i obnova hrvatskog ruralnog prostora. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/56152> [pristupljeno 25.05.2022.]
13. Ministarstvo poljoprivrede (2013). Priprema poljoprivredne mehanizacije za proljetne radove. Dostupno na: <https://www.savjetodavna.hr/2013/01/23/priprema-poljoprivredne-mehanizacije-za-proljetne-radove/> [pristupljeno 26.05.2022.]
14. Ministarstvo poljoprivrede (2018). Zakon o obiteljskom poljoprivrednom gospodarstvu. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2018_03_29_585.html [pristupljeno 11.06.2022.]
15. Ministarstvo poljoprivrede (2022). Poljoprivreda. Dostupno na: <https://poljoprivreda.gov.hr/> [pristupljeno 25.05.2022.]
16. Narodne novine (2018). Zakon o poljoprivrednom zemljištu. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2018_03_20_402.html [pristupljeno 10.07.2022.]
17. Poljoprivredno-zemljište.hr (2021). Cijena poljoprivrednog zemljišta 2022. Dostupno na: <http://poljoprivredno-zemljist.hr/cijena-poljoprivrednog-zemljist.hr> [pristupljeno 12.07.2022.]
18. Ramov, N., Slavuj Borčić, L. (2021). Ekološka poljoprivreda u Hrvatskoj-analiza razvoja i stavovi mladih o ekološkim poljoprivrednim proizvodima. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/397687> [pristupljeno 25.06.2022.]
19. Smarter (n.d.). Značaj poljoprivredno-prehrambenog sektora. Dostupno na: <https://smarter.hr/znacaj-poljoprivredno-prehrambenog-sektora/> [pristupljeno 17.06.2022.]
20. Stipetić, V. (2005). Razvitak poljoprivredne proizvodnje u Hrvatskoj: tendencije, stanje i osnovni problemi. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/2783> [pristupljeno 21.06.2022.]
21. Srpak, M., Zeman, S. (2018). Održiva ekološka poljoprivreda. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/314744> [pristupljeno 20.06.2022.]
22. Smarter.hr. (2021). Hrvatska poljoprivreda u 2020. Dostupno na: <https://smarter.hr/hrvatska-poljoprivreda-u-2020-u-godini-pandemije-rekordne-potpore-rast-vrijednosti-proizvodnje-pad-deficita-vanjske-trgovine-2/> [pristupljeno 10.07.2022.]
23. Smarter.hr. (2022). Konkurentno hrvatsko ratarstvo odličan temelj za rast ukupne poljoprivrede. Dostupno na: <https://smarter.hr/konkurentno-hrvatsko-ratarstvo-odlican-temelj-za-rast-ukupne-poljoprivrede/> [pristupljeno 15.07.2022.]
24. Šakota, T. (2016). Organska vs. konvencionalna proizvodnja. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/238805> [pristupljeno 23.06.2022.]
25. Tomić, F. (2014). Stanje i mjere unapređenja hrvatske poljoprivrede u svjetlu pristupa Europskoj uniji. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/179317> [pristupljeno 25.06.2022.]

26. Tomić, F. (2020). Unapređivanje hrvatske poljoprivrede popravljanjem postojećih nepovoljnih prirodnih uvjeta. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/361536> [pristupljeno 24.06.2022.]
27. Župančić, M. (2005). Obiteljska poljoprivredna gospodarstva i ruralni razvitak u Hrvatskoj. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/52321> [pristupljeno 15.06.2022.]

Popis slika

Slika 1. Poljoprivredna mehanizacija.....	5
Slika 2. Potrošnja kućanstva na hranu i bezalkoholna pića, 2019.....	7
Slika 3. Prosječne cijene poljoprivrednog zemljišta u RH 2019. i 2020. godine	18
Slika 4. Realni BDP u europodručju	21

Popis tablica

Tablica 1. Domaćinstva s gospodarstvom koja imaju ili nemaju poljoprivrednika	15
---	----